

Maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Inka Haaparanta

Saara Rekola

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2022

Sosionomin tutkinto-ohjelma
Varhaiskasvatus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma
Varhaiskasvatus

HAAPARANTA, INKA & REKOLA, SAARA:
Maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitojen tukeminen
varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö 41 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Marraskuu 2022

Opinnäytetyön aiheena oli maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena oli selvittää, kuinka maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitoja ja kaverisuhteiden syntymistä tuetaan. Lisäksi opinnäytetyössä oli tarkoituksena tuoda esiin kasvattajan roolia maahanmuuttajataustaisten kotoutumisessa ja kaverisuhteiden tukemisessä. Tarkoituksena oli myös selvittää maahanmuuttajataustaisten lasten mahdollisesti kohtaamia haasteita kuten kiusaamista ja syrjintää, kaverisuhteissa. Tavoitteena oli tuoda ilmi varhaiskasvatuksen opettajien käyttämiä menetelmiä maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitojen tukemiseksi. Tavoitteena oli myös selvittää maahanmuuttajataustaisten lasten kohtaamien haasteiden, esimerkiksi kiusaamisen ja syrjinnän, ilmenemisen muotoja.

Tutkimusote oli laadullinen. Haastatteluun osallistui viisi varhaiskasvatuksen opettajaa eräästä tamperelaisesta päiväkodista. Haastattelu toteutettiin sähköpostitse.

Tutkimuksen tuloksista tärkeimpinä nousi esiin kasvattajan lämmin vuorovaikutus ja kohtaaminen sekä maahanmuuttajalasten että heidän perheidensä kanssa. Tulokset osoittivat maahanmuuttajataustaisten lasten kielitaidon merkityksen kaverisuhteissa. Tuloksista kävi ilmi myös se, että haasteita, kuten kiusaamista tai syrjintää, ei pääosin esiintynyt. Haasteena sen sijaan korostui erilainen aikakäsitys sekä vanhempien asenteet.

Tulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksen opettajat kokivat tärkeiksi sensitiivisen kohtaamisen lasten ja perheiden kanssa. Vastauksista voidaan päätellä, että kielen merkitys on suuri sekä lasten että perheiden kanssa toimittaessa. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettajat pitivät monikulttuurisuutta rikkautena. Tuloksia ei voida yleistää pienen otannan vuoksi. Tuloksiin vaikutti suuri, monikulttuurinen paikkakunta ja pieni otanta, joten suurempi otanta pienemmällä paikkakunnalla saattaa tuoda erilaiset tulokset.

Asiasanat: varhaiskasvatus, monikulttuurisuus, kaveritaidot

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
Early Childhood Education

HAAPARANTA, INKA & REKOLA, SAARA:
Supporting Friendship Skills with Children who Have Immigrant Backgrounds in
Early Childhood Education

Bachelor's thesis 41 pages, appendices 2 pages
November 2022

The purpose of this thesis was to collect information on how early childhood education teachers can support friendship skills with children who have immigrant backgrounds. The aim was to explore what role the educators have in social intergration and supporting friendships with children with an immigrant background and if the children have experienced any kind of bullying or discrimination.

The study was qualitative in nature and the data were collected through questionnaires sent to early childhood education teachers via email. A total of five early childhood education teachers participated in the study. The data were analysed using qualitative content analysis.

The results revealed that the majority of the respondents considered that sensitive encounter and interaction were important with children and families from immigrant backgrounds. The respondents stated that for the most part bullying and discrimination did not occur in children's friendships.

It was found in the study that language is very important when working with children and families who have immigrant backgrounds. The findings indicate that early childhood education teachers think that multiculturalism and multilingualism are highly valued. Further studies are needed to prove whether the results are the same in a different environment where multiculturalism is not so common.

Key words: early childhood education, multiculturalism, friendship skills

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	MAAHANMUUTTO JA KOTOUTUMINEN SUOMESSA.....	7
	2.1 Maahanmuutto.....	7
	2.2 Lasten kotoutuminen	8
3	MONIKULTTUURISUUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	10
	3.1 Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa	10
	3.2 Kulttuurisesti vastuuntuntoinen kasvatus	11
4	KAVERITAITOT VARHAISKASVATUKSESSA	13
	4.1 Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.....	13
	4.2 Kasvattajan merkitys kaveritaitojen kehittämisessä	14
	4.3 Kiusaaminen ja syrjintä	15
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	17
	5.1 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	17
	5.2 Aineiston keruu ja analysointi.....	17
	5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	19
6	TUTKIMUSTULOKSET	22
	6.1 Maahanmuuttajataustainen lapsi osana päiväkotiryhmää	22
	6.2 Kulttuurinen moninaisuus lapsiryhmässä	23
	6.3 Kasvattajan rooli maahanmuuttajataustaisen lapsen kaveritaitojen ja leikin tukemisessa.....	24
	6.4 Haasteet maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteissa ja asenteet maahanmuuttajia kohtaan.....	25
	6.5 Tulosten yhteenveto	27
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	29
8	POHDINTA	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	40
	Liite 1. Haastattelukysymykset.....	40
	Liite 2. Saatekirje	41

1 JOHDANTO

Maasta toiseen muuttaminen ei ole enää harvinaista. Sen seurauksena myös monikulttuurisuus näkyy enemmän. Maahanmuuttajataustaisten kotoutumisen merkitystä ei voi liikaa korostaa. Varhaiskasvatuksella on oma osansa erityisesti maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisessa. Etenkin lapsille päiväkotisaattaa olla tärkeä paikka kotoutumisen sekä kaverisuhteiden luomisen kannalta.

Maahanmuuttajataustaiset lapset usein vasta harjoittelevat suomen kieltä sekä suomalaisia tapoja tullessaan päiväkotiin. Sosiaaliset suhteet edistävät kotoutumista, kun lapset saavat kavereita, joiden kanssa voi mahdollisesti viettää aikaa myös päiväkodin ulkopuolella. Muun muassa kieli ja erilainen kulttuuri saattavat tuottaa haasteita kaverisuhteille. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat joutua kohtaamaan kiusaamista tai syrjintää taustansa vuoksi.

Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena on selvittää varhaiskasvatuksen opettajia haastatteleamalla, kuinka maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitoja sekä kaverisuhteiden syntymistä tuetaan varhaiskasvatuksessa. Haastattelut toteutimme sähköpostitse eräässä tamperelaisessa päiväkodissa, jossa monikulttuurisuutta esiintyy merkittävästi. Haastattelimme opinnäytetyötämme varten viittä varhaiskasvatuksen opettajaa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esiin kasvattajan merkitystä maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisessa sekä heidän kaverisuhteidensa tukemisessa. Tarkoituksena on myös selvittää kohtaavatko maahanmuuttajataustaiset lapset syrjintää tai kiusaamista kaverisuhteissaan.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esiin varhaiskasvatuksen opettajien käyttämiä menetelmiä maahanmuuttajalasten kaverisuhteiden tukemisessa. Lisäksi tavoitteena on selvittää maahanmuuttajataustaisten lasten kohtaamien haasteiden, kuten kiusaamisen ja syrjinnän, ilmenemisen muotoja.

Käytämme käsitettä *maahanmuuttajataustainen lapsi* tässä opinnäytetyössä, sillä emme koe tarpeelliseksi määritellä tarkemmin lasten alkuperää. Maahanmuuttajataustaiset lapset ovat voineet syntyä Suomessa, mutta heidän

perhetaustansa voi silti olla mikä tahansa. Lasten kotikieli voi olla myös muu kuin suomi toisen tai kummankin vanhemman kanssa.

2 MAAHANMUUTTO JA KOTOUTUMINEN SUOMESSA

2.1 Maahanmuutto

Maahanmuutto on yleistynyt viime vuosien aikana ja myös Suomeen muutetaan enemmän kuin aikaisemmin. Maahanmuuttajaksi voidaan kutsua ihmistä, joka muuttaa toiseen maahan pysyvästi tai vain joksikin aikaa. (Paavola & Talib 2010, 23.) Vuonna 2020 Suomessa oli hieman yli 400 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Jopa yli viides heistä oli alle 16-vuotias. Henkilö lasketaan ulkomaalaistaustaiseksi, jos kummatkin vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. (Nurmi 2020, 7.)

Friskin ja Tulkin (2005, 47) mukaan ihmisten maasta toiseen muuton syynä on useimmiten esimerkiksi pakeneminen kotimaan sotaan, työttömyyttä tai muuta ihmisen hyvinvointia uhkaavaa tekijää. Maahanmuuton syynä voi myös olla suotuisimmat opiskelu- sekä työllistymismahdollisuudet tai pyrkimys elintason parantamiseen (Euroopan parlamentti 2020). Siirtolainen muuttaa esimerkiksi opintojen tai paremman työn perässä, kun taas pakolainen muuttaa maasta toiseen paetakseen esimerkiksi vainoa. Vainon syynä voi olla esimerkiksi kansalaisuus, uskonto tai poliittinen mielipide. (Nurmi 2020, 11.)

Maasta toiseen muutto on ihmiselle aina suuri sekä usein myös stressiä aiheuttava kokemus. Maahanmuutto saattaa tuntua vielä haastavammalta, jos kotoutuminen ei suju odotetulla tavalla. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2022.) Joskus lähtömaasta täysin poikkeavaan maahan muuttaminen on helpompaa kuin samankaltaiseen maahan muuttaminen. Erilaisuuden ymmärtäminen jo etukäteen helpottaa usein kotoutumista, sillä ihminen tiedostaa muuttavansa maahan, joka ei ole vastaavanlainen lähtömaahan verrattuna (Frisk & Tulkin 2005, 49–52).

2.2 Lasten kotoutuminen

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) toimii kotoutumisen perustana. Lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä tukea maahanmuuttajaa kotoutumisessa ja suomalaisen yhteiskunnan toimintaan osallistumisessa. Lain tavoite on, että myönteinen vuorovaikutus kulttuurien välillä onnistuisi ja maahanmuuttajien osallisuus toteutuisi. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.) Kivijärven (2020, 257) mukaan kotoutumisella pyritään siihen, että maahanmuuttaja saa sellaisia tietoja ja taitoja, joiden avulla hän kykenee selviämään suomalaisessa yhteiskunnassa. Tärkeää on, että maahanmuuttaja saa kuitenkin säilyttää oman äidinkielenensä sekä kulttuurinsa. (Kivijärvi 2020, 257.) Kotoutumista tukee myös se, että perhe saa yhdessä sopeutua elämään suomalaisessa yhteiskunnassa (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos 2022). Kotoutuminen sujuu useimpien kohdalla hyvin, mutta joskus joidenkin kohdalla kotoutuminen vaikeutuu. Kulttuurisokki voi olla yksi syy kotoutumisen hankaloitumiseen. Lapsella kulttuurisokki saattaa ilmetä fyysisinä oireina, kuten päänsärkynä tai vatsavaivoina. Lapsi saattaa kokea myös lähtömaansa paremmaksi kuin nykyisen asuinmaansa. Kulttuurisokin hellittäessä, kotoutuminen kuitenkin jatkuu ja arki alkaa hiljalleen muotoutua. (Nurmi 2020, 11.)

Maahanmuutto aiheuttaa valtavan kotoutumisen prosessin, jonka vaiheiden aikana vanhempien huomio saattaa lasten sijaan kääntyä enemmän kotoutumista edistäviin tekijöihin (Oksi-Walter, Roos & Viertola-Cavallari 2009, 132). Lasten kotoutuminen alkaa usein vasta varhaiskasvatuksessa. Kunnan vastuulla on, että kotoutumista tuetaan laatimalla lapsille kotoutumissuunnitelma, jossa huomioidaan lasten kielellinen ja kulttuurinen tausta, vertaissuhteiden tukeminen ja lasten perheenjäsenet sekä Suomessa että muualla. Myös huoltajien kulttuurinen tausta ja mielipide kasvatuksen toteuttamisesta otetaan huomioon. Päiväkodin lapsiryhmään kuulumisen edistää lapsen kiinnittymistä asuinalueen ystäviin ja harrastuksiin. Kotoutumista helpottaa, kun lapsi pääsee harjoittelemaan vuorovaikutusta, sosiaalisia taitoja ja suomen kieltä päiväkodissa. (Kivijärvi 2020, 257–258.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022, 35) määritellään, että varhaiskasvattajien ja vanhempien välisen kasvatuskumppanuuden tarkoitus on tukea lapsen kehitystä ja kasvua. Yhteistyön vuorovaikutuksellisuus on tärkeää samoin kuin perheiden monimuotoisuuden sekä lapsen tarpeiden huomioiminen. (Opetushallitus 2022, 35.) Rintalan (2013, 61) mukaan kasvatuskumppanuuteen kuuluu maahanmuuttajaperheiden kanssa työskennellessä myös kotouttamista ja suomalaiseen yhteiskuntaan tutustuttamista. Suomalainen opetussuunnitelma saattaa olla erilainen kuin mitä maahanmuuttajaperhe olettaa. Varhaiskasvattajien ja vanhempien välinen yhteistyö mahdollistaa erilaisten kielten ja kulttuurien huomioon ottamisen päiväkodin arjessa niin, että myös vanhemmat saavat osallistua halutessaan. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasta yhdessä perheen kanssa monikulttuurisessa elämässä. (Seppälä 2011, 4.) Maahanmuuttajataustaisten perheiden lasten kannalta olisi hyvä, jos päiväkodissa olisi lapsen kanssa saman kielisiä työntekijöitä, jotta kotoutumista voidaan tukea myös lapsen omalla äidinkielellä (Rintala 2013, 58).

3 MONIKULTTUURISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa

Ahosen (2017, 49–50) mukaan yhteiskuntamme on kulttuurisesti monimuotoisempi kuin koskaan ennen, mikä näkyy myös varhaiskasvatuksessa. Lapsilla on erilaisia ominaisuuksia ja piirteitä, joihin on tärkeää perehtyä. Lapset tulevat erilaisista kulttuureista, joissa tavat ja perinteet saattavat erota suuresti toisistaan. (Ahonen 2017, 49–50.) Tämän vuoksi henkilöstöltä edellytetään tietoa muista kulttuureista ja katsomuksista, empatiakykyä sekä asioiden tarkastelua monesta eri näkökulmasta. Henkilöstöltä edellytetään myös ymmärrystä perusoikeudesta eli oikeudesta omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen. Yhteisössä keskustellaan rakentavaan sävyyn erilaisista tavoista toimia ja ajatella ja samalla luodaan yhteisiä toimintatapoja. (Opetushallitus 2022, 31.)

Eerola-Pennanen (2017, 224) mukaan varhaiskasvatuksessa kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Kulttuurista moninaisuutta kunnioitetaan ja ymmärretään tutustumalla lasten kanssa erilaisiin kulttuureihin, katsomuksiin ja perinteisiin. Monimuotoisuutta arvostetaan ja ihailaan sekä se toimii perustana päiväkodin toiminnalle. (Eerola-Pennanen 2017, 224.)

Sosiaali- ja terveysministeriön (2002:9) mukaan varhaiskasvatuksen toteutus pohjautuu lasten ja perheiden tarpeisiin. Kaikille lapsille annetaan mahdollisuudet kasvaa, kehittyä ja oppia lasten valmiudet huomioon ottaen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002:9.) Varhaiskasvatuslaki (540/2018) määrää yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi tarjota lapsille yhdenvertaista varhaiskasvatusta, edistää tasa-arvoa ja antaa valmiuksia yleisen kulttuuriperinteen ymmärtämiseen ja kunnioittamiseen. Kaikessa toiminnassa huomioidaan varhaiskasvatuksen tavoitteiden lisäksi lapsen oma kulttuuritausta ja äidinkieli. Lapsella on oikeus säilyttää oma kieli ja kulttuuri. Siinä ensisijainen vastuu on perheellä, mutta varhaiskasvatuksessa lapsen kieltä ja kulttuuria arvostetaan sekä sitä tehdään näkyväksi. Tämän lisäksi lasta tutustutetaan

suomalaiseen kulttuuriin ja suomen kieleen sekä tuetaan lapsen sosiaalisia suhteita. (Kivijärvi 2020, 256.)

3.2 Kulttuurisesti vastuuntuntoinen kasvat

Kulttuurisesti vastuuntuntoinen kasvat kuuluu kaikille. Sen avulla edistetään erilaisista kulttuuristaustoista tulevien ihmisten välisiä suhteita ja avointa vastavuoroista keskustelua kaikkien ihmisten välillä. (Eerola-Pennanen 2017, 224–225.) Kulttuurisesti vastuuntuntoinen kasvat lähtee arvostavasta kohtaamisesta. Sekä lapsen että perheen kanssa on tärkeää rakentaa luottamuksellinen ja avoin suhde, jossa on mahdollista kysyä, jos ei tiedä. (Nurmi 2020, 16.) Gayn (2018, 36–37) mukaan kulttuurisesti vastuuntuntoisessa kasvatuksessa kulttuurierot nähdään voimavarana ja vahvuutena sekä luodaan välittäviä oppimisyhteisöjä, joissa eri kulttuureista tulevia yksilöitä ja perinteitä kunnioitetaan. Tietoa eri kulttuureista käytetään opetusstrategioiden, ilmapiirin ja vuorovaikutussuhteiden kehittämiseen. Kaikenlaiseen epäoikeudenmukaisuuteen, suvaitsemattomuuteen, stereotypioihin, ennakkoluuloihin ja rasismiin puututaan välittömästi. (Gay 2018, 36–37.)

Kulttuurisesti vastuuntuntoisessa kasvatuksessa lasten kotitaustojen kulttuuriset erot hyväksytään ja otetaan huomioon. Konfliktit sekä erimielisyydet hyväksytään ja niitä pidetään tärkeänä osana oppimista. Kasvattajien ja kasvatusyhteisön merkitys on suuri. Lasten ja kasvattajien välinen yhteenkuuluvuuden tunne, välittäminen, empatia ja merkityksellinen vuorovaikutus ilmenee kunnioituksena lasten kieltä, kulttuuria sekä identiteettiä kohtaan. Kielitaidon puutteista huolimatta lasten kanssa voidaan kommunikoida esimerkiksi visuaalisen ilmaisun ja muiden kanavien kautta. (Eerola-Pennanen 2017, 226–228.) Lapsille myös kerrotaan ja opetetaan kulttuurisesta moninaisuudesta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022, 25) on mainittu kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää näitä taitoja lapsilla. Kulttuurinen osaaminen pitää sisällään taidon kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri kulttuureja sekä omia asenteita ja arvomaailmaa. Tämä on myös edellytys toimivalle vuorovaikutukselle. Lapsia

kannustetaan tutustumaan muihin ihmisiin ystävällisesti ja hyviä tapoja noudattaen. (Opetushallitus 2022, 25.)

Eri etnisistä taustoista tuleville lapsille tarjotaan mahdollisuus vapaaseen kulttuuriseen ilmaisuun ja heidän äänensä ja kokemuksensa otetaan mukaan koko lapsiryhmän oppimistilanteisiin (Gay 2018, 52). Lasten eri kulttuurit voidaan ottaa mukaan opetukseen esimerkiksi tutustumalla lasten kanssa eri kulttuurien juhlapyhiin, perinteisiin tai sankareihin. Näiden pohjalta voidaan järjestää erilaisia teemapäiviä tai -viikkoja. Tutustuminen eri kulttuureihin viestittää lapsille ja perheille, että kaikki kulttuurit ovat osa päiväkotiä. (Eerola-Pennanen 2020, 250.) DivEd -hankkeessa (2020) saatiin selville, että myönteiset kokemukset oman kulttuurin arvostamisesta sekä sen tärkeydestä ovat tärkeitä lasten etnisen identiteetin muodostumisessa ja sen tukemisessa.

Boutte (2008, 170) korostaa, että kulttuurisesti vastuuntuntoinen kasvatus vaatii kulttuurisesti vastuuntuntoisen kasvattajan. Kasvattajan tulee pystyä myöntämään sekin, että ei tiedä kaikkea. Oppiminen tapahtuu kuuntelemalla lapsia. On osattava kunnioittaa kaikenlaisia ihmisiä ja oppia heiltä uutta. (Boutte 2008, 170.) Pauliina Timonen (2013, 59) kirjoittaa pro gradu -tutkielmassaan siitä, miten lasten kanssa työskennellessä asenteisiin vaikuttamisella on tärkeä rooli. Lapset muodostavat arvonsa ja asenteensa jäljittelemällä aikuisia. Se miten aikuiset puhuvat muista kulttuureista ja kuinka he kohtelevat muista kulttuureista tulevia ihmisiä vaikuttaa suuresti lasten asenteisiin. Toisesta kulttuuritaustasta tuleva lapsi alkaa jo varhaisessa vaiheessa kokea itsensä ja arvonsa ympäristön suhtautumisen perusteella. Varhaiskasvatuksella ja varhaiskasvatuksen opettajalla on merkittävä rooli lapsen kulttuuri-identiteetin ja itsearvostuksen vahvistamisessa. (Timonen 2013, 59.) Kasvattajan täytyy osata myös ottaa vastaan lasten ihmettelyt ja kysymykset, esimerkiksi kulttuuri- ja ulkonäköeroista, vaikka se tuntuisi epämiellyttävältä. Kysymysten huomiotta jättäminen ja vähättely voi johtaa siihen, että lapsi ajattelee erilaisuuden olevan huono asia tai että siinä on jotakin väärää. (Boutte 2008, 171.)

4 KAVERITAIKOT VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Varhaiskasvatuksessa kaikilla lapsilla on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä ymmärretyksi (Opetushallitus 2022, 20). On tärkeää, että jokainen tulee huomioon otetuksi juuri niillä ilmaisun keinoilla, joita lapsella on. Maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla esimerkiksi eleet ja ilmeet puhuvat puolestaan silloin, kun yhteistä kieltä ei vielä ole. Lapsille kieltä tärkeämpää ovat kuitenkin turvallinen ympäristö sekä luotettavat aikuiset. Varhaiskasvatuksessa on hyvä huomioida se, että ympäristö on kunnioittava myös moninaisia perheitä kohtaan. (Nurmi 2020, 7–8.)

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa on tärkeää huomioida, että lasten oppimisen ja kehityksen kannalta leikillä on erityinen merkitys. Varhaiskasvattajat antavat tilaa lasten leikeille ja mahdollistavat sen, että aikuiset ja lapset pääsevät myös yhdessä tekemään ja leikkimään. Erityisen tärkeää on, että koko yhteisö, sekä huoltajat että varhaiskasvattajat, tukevat ja rohkaisevat lapsia leikkimään sekä ennen kaikkea luomaan sosiaalisia suhteita muiden lasten kanssa. Lapsia tuetaan hyvään vuorovaikutukseen. Varhaiskasvattajat arvostavat hyviä ystävyys-suhteita ja tukevat niiden syntymistä. (Opetushallitus 2022, 31.) Lasten kaverisuhteet ja sosiaaliset taidot kehittyvät leikkiessä, sillä leikki muodostaa lapselle sellaisen toimintaympäristön, jossa on mahdollista harjoitella eri taitoja. Leikkiminen on monin tavoin yhteydessä lasten kehitykseen ja esimerkiksi itsesäätelyyn. (Coplan & Arbeau 2009, 143–144.) Linda Lammen ja Anna Lehtosen (2022, 45) pro gradu -työstä käy ilmi, että lapset tarvitsevat usein aikuisen ohjausta ja tukea leikkiin, silloin kun yhteistä kieltä lasten välillä ei ole. Lasten yhteiset mielenkiinnon kohteet voivat toimia hyvänä lähtökohtana leikille. (Lampi & Lehtonen 2022, 45.)

Laursen ja Pursell (2009, 267) ovat sitä mieltä, että lapset usein kokevat haastavat tilanteet ystävien kanssa voimakkaammin kuin haasteet esimerkiksi perheen tai sisarusten kanssa. Tämä voi Laursenin ja Pursellin mukaan johtua siitä, että lapset saattavat kokea suhteet perheen kanssa pysyvämpinä kuin

ystävyyssuhteet vertaisten kanssa. (Laursen & Pursell 2009, 267.) Kaveritaitojen vahvistamista tapahtuu varhaiskasvatuksessa jatkuvasti. Varhaiskasvattajat ja muu henkilöstö näyttävät toiminnallaan huomaamattaankin esimerkkiä vuorovaikutuksesta ja käytöstavoista. Lapset tarvitsevat myös konkreettista apua ja ohjausta vuorovaikutuksellisissa suhteissaan. Sosiaalsiin suhteisiin innokkaasti tarttuvut lapset saattavat tarvita ohjausta, jotta konflikteja lasten välille ei syntyisi jatkuvasti. Lapset, jotka viihtyvät yksinään taas tarvitsevat varhaiskasvattajien apua, jotta he pystyvät kehittämään sosiaalisia taitojaan ja sitä kautta sosiaalisia suhteitaan. Myös rohkaiseminen muiden lasten kanssa vuorovaikutukseen on usein hyväksi ujoille lapsille. (Hannukkala, Kosonen, Marjamäki & Törrönen 2015, 66–67.)

4.2 Kasvattajan merkitys kaveritaitojen kehittämisessä

Kasvattajalla on tärkeä rooli lapsen turvallisuudentunteen ja hyvän vuorovaikutuksen edistämässä. Ryhmäytymistä tuetaan järjestämällä sille aikaa ja painottamalla ryhmäytymistä edistäviä leikkejä. Monesti maahanmuuttajataustaiset lapset tarvitsevat aluksi kasvattajalta tukea ja rinnalla kulkemista. Tämä voi näyttäytyä arjessa esimerkiksi pitämällä lapsen kädestä kiinni. (Kivijärvi 2020, 261.) Halmeen & Vatajan (2011, 90) mukaan ilman aikuisen tukea käy helposti niin, että maahanmuuttajataustaiset lapset jäävät ulkopuolelle leikeistä. Joskus lasten ohjaaminen on ainoa keino saada lapset leikkiin mukaan. Eniten tukea tarvitsevat kaikista pienimmät lapset. Aikuisen tehtävänä on sanoittaa toimintaa leikin aikana, huomata ja vastata lasten kommunikointiyrityksiin ja mahdollistaa rauhallinen ja pitkäkestoinen leikki jakamalla tilat leikkejä varten. (Halme & Vataja 2011, 90.)

Lasten oman äidinkielen vahvistumista on hyvä tukea, vaikka lapsia samalla kannustetaan oppimaan myös valtaväestön kieltä. Molempien kielten osaaminen on lapsen etu. (Abdullah 2009, 167.) Ali-Hokan (2017, 41) mukaan varhaiskasvatuksessa suhtaudutaan eri kieliin myönteisesti. Päiväkodin maahanmuuttajataustaiset työntekijät voivat puhua lapsille myös omaa äidinkieltään, jotta kaikki lapset saisivat mahdollisuuden oppia muitakin kieliä suomen lisäksi. (Ali-Hokka 2017, 41.) Vaikka lapsella ei olisi suomen kielen

taitoa, hänellä tulee olla mahdollisuus osallistua ryhmän toimintaan samanarvoisesti muiden kanssa. Pienryhmätoiminnasta on maahanmuuttajataustaisille lapsille suuresti hyötyä, sillä niissä lapset pystyvät osallistumaan yhteisiin toimintoihin myös vähäisellä kielitaidolla. Pienryhmätoiminta mahdollistaa kasvattajalle leikin ohjaamisen ja maahanmuuttajataustaisten lasten toiminnan sanoittamisen muille lapsille. (Kivijärvi 2020, 261.)

Helsingin kaupungin Ota koppi -materiaalissa (n.d., 10) todetaan, että on erityisen tärkeää, että lapset saavat leikkiä käyttäen myös omaa äidinkieleltään. Oman äidinkielen käytöllä on positiivinen vaikutus myös muiden kielten oppimiseen (Helsingin kaupunki n.d., 10.) Lapset voivat leikkiä yksin tai muiden saman kielisten lasten kanssa. Tällöin leikit ovat pitkäkestoisempia ja monipuolisempia kuin suomen kielellä leikkiessä. Aikuisen tehtävänä on näissä tilanteissa havainnoida lasten leikkiä ja seurata, mitä tunteita leikkiin sisältyy. Trauman kokeneiden lasten leikki saattaa olla aggressiivista ja kaotista tai puolestaan passiivista ja vetäytyvää. Silloin aikuisen tulee keskustella tilanteista perheen kanssa ja avuksi voidaan pyytää asiantuntija. (Halme & Vataja 2011, 89–90.)

4.3 Kiusaaminen ja syrjintä

Kiusaaminen päiväkodissa liittyy monesti kiusatun erilaisuuteen, kuten ihonväriin, puhetapaan tai mihin tahansa poikkeavana pidettyyn piirteeseen. Vähemmistölapset joutuvat muita useammin kiusaamisen kohteeksi. Kiusattu saattaa joutua kohtaamaan eristämistä, nolaamista tai jopa fyysistä häirintää. (Paavola & Talib 2010, 68.) Kiusaamisen ehkäisemisestä on tehty linjaus varhaiskasvatuslakiin (540/2018), jossa mainitaan, että varhaiskasvatusympäristön tulee olla lapsille turvallinen ja lapsia tulee suojata kiusaamiselta.

Monikulttuuriset lapset ja aikuiset päiväkodeissa (MUCCA) -tutkimus- ja kehittämishankkeessa selviää, että tutkimuksessa mukana olleissa päiväkodeissa esiintyy syrjintää, kiusaamista ja ulossulkemista. Syrjintä ja

kiusaaminen edellyttää kasvattajilta tilanteiden havainnointia ja niihin puuttumista matalalla kynnyksellä. Tilanteisiin saattaa olla vaikeaa puuttua silloin, kun lasten kielelliset ja sosiaaliset taidot eivät ole riittäviä toisten kanssa leikkimiseen. Yhdessä tutkimuspäiväkodissa kaksi venäjänkielistä lasta jää usein ulkopuolelle leikeistä, sillä muiden lasten mielestä venäjänkielisten lasten suomen kielen taito ei riitä leikkiin osallistumiseen. Tämän vuoksi venäjänkieliset lapset leikkivät monesti yhdessä. (Kuusisto 2010, 50.) Smids sai selville, että symbolista rasismia esiintyi esimerkiksi niin, etteivät maahanmuuttajataustaiset lapset juuri saaneet ystäviä kantasuomalaisista, jos he näyttivät erilaisilta tai heillä ei ollut suomen kielen osaamista. Suomen kielen taidon karttuessa myös kaverisuhteita alkoi muodostua lasten välille. (Smids 2018, 56.)

Kuusisto nostaa raportissaan (2010) esiin myös MUCCA-tutkimuksen tuloksia vanhempien rasististen asenteiden vaikutuksista lapsiin. Tuloksista selviää, että vanhemmilta opitut rasistiset asenteet näkyvät lasten puheessa ja toiminnassa. Asenteet nousevat esiin myös vanhempien ja henkilökunnan välisissä keskusteluissa, joissa vanhemmat ilmaisevat huolensa lasten suomen kielen kehittymisestä monikulttuurisuuden lisääntyessä. Osa vanhemmista esittää suoria pyyntöjä ja vaatimuksia siitä, että heidän lapsensa ei leikkisi maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Tutkimuksessa käytetyissä päiväkodeissa on päätetty niin, että uusille hoitopaikkaa hakeneille perheille tiedotetaan heti päiväkodin monikulttuurisuudesta, jotta kaikki ovat siitä tietoisia. Silti osa vanhemmista ei osallistu vanhempainiltoihin tai muihin päiväkodin yhteisiin tapahtumiin rasististen asenteiden vuoksi. (Kuusisto 2010, 51.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, kuinka varhaiskasvatuksessa tuetaan maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitoja ja kaverisuhteiden syntymistä. Tarkoituksena on myös tuoda esiin kasvattajan merkitystä maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisessa, ryhmään kiinnittymisessä ja vuorovaikutustaidoissa varhaiskasvatuksessa. Lisäksi tarkoituksenamme on selvittää, kohtaavatko maahanmuuttajataustaiset lapset haasteita, kuten kiusaamista ja syrjintää, kaverisuhteissa ja leikeissä.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille varhaiskasvatuksen opettajien käyttämiä menetelmiä ja työvälineitä maahanmuuttajataustaisen lapsen kaveritaitojen tukemiseksi varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on myös kartoittaa maahanmuuttajataustaisten lasten kohtaamien kaveripulmien, kuten kiusaamisen ja syrjinnän, ilmenemisen muotoja.

Tutkimuskysymykset:

1. Kuinka maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitoja tuetaan varhaiskasvatuksessa?
2. Mikä on kasvattajan rooli ja merkitys maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteiden rakentumisessa ja kehittämisessä?
3. Mitä haasteita maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteiden syntymiseen liittyy?

5.2 Aineiston keruu ja analysointi

Tämä tutkimus toteutettiin käyttäen kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä kohderyhmän näkökulmasta. Tällöin keskitytään tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kokemuksiin ja ajatuksiin sekä siihen, millaisen merkityksen he

tutkittavalle asialle antavat. Toisten ihmisten kokemusmaailmaan ei tietenkään ole mahdollista päästä täysin sisälle, mutta erilaiset menetelmät ovat apuna tutkimuksen tekemisessä. Menetelmien avulla lähestytään tutkimuksen aihetta ja vastataan tutkimuskysymyksiin. (Juuti & Puusa 2020, 9.)

Päädyimme keräämään aineiston opinnäytetyötä varten haastattelemalla varhaiskasvatuksen opettajia eräästä tamperelaisesta päiväkodista, jossa monikulttuurisuus näkyy vahvasti. Olimme yhteydessä päiväkodin johtajaan, jonka kanssa allekirjoitimme opinnäytetyösopimuksen. Myöhemmin otimme yhteyttä varhaiskasvatuksen opettajiin sähköpostin välityksellä. Haastattelukysymykset lähetettiin sähköpostilla 12:lle varhaiskasvatuksen opettajalle. Haastatteluun päätyi osallistumaan viisi varhaiskasvatuksen opettajaa neljästä eri lapsiryhmästä. Halusimme tehdä yhteistyötä kyseisen päiväkodin kanssa siksi, että päiväkodissa lähes puolet lapsista ovat maahanmuuttajataustaisia. Maahanmuuttajataustaisia lapsia on jokaisessa ryhmässä useita. Päiväkoti on myös entuudestaan toiselle meistä tuttu harjoittelujaksojen kautta.

Erilaisista tutkimuksen aineiston hankintamenetelmistä erilaiset haastattelutyytit ovat käytetyimpiä. Haastattelun etuna on se, että haastateltaviksi voidaan valita sellaisia henkilöitä, joilla on tietämystä ja kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Haastateltaessa tutkija pystyy suuntaamaan tiedonhankintaa siten, että se vastaa tutkimuskysymyksiin. (Puusa 2020, 103.) Puusa käyttää käsitettä puolistrukturoitu haastattelu, joka on haastattelutyypeistä lähimpänä meidän toteuttamaa haastattelua. Puolistrukturoidussa haastattelussa tutkija laatii kysymykset valmiiksi teorian pohjalta. Kysymykset esitetään kaikille haastateltaville samalla tavalla ja samassa järjestyksessä. Toisin kuin strukturoidussa haastattelussa, puolistrukturoidussa haastattelussa ei kuitenkaan ole valmiita vastausvaihtoehtoja. Ilman valmiita vastausvaihtoehtoja tutkija saa haastateltavilta heidän itsensä sanoittamia näkemyksiä tutkimuksen keskeisiin, tutkijan etukäteen määrittelemiin aiheisiin. (Puusa 2020, 111–112.)

Päätimme toteuttaa haastattelut sähköpostin välityksellä tiukan aikataulun vuoksi. Sähköpostihaastattelu tarkoittaa sitä, että tutkija lähettää kysymykset haastateltaville. Haastattelija lähettää vastaukset takaisin ja tutkija voi

tarvittaessa tarkentaa vastauksia lisäkysymyksillä. Sähköpostissa vuoropuhelu on dokumentoitu ilman henkilökohtaisia kontakteja tai suullisia kysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85.)

Saatuamme kaikilta halukkailta osallistujilta vastaukset sähköpostiin, keräsimme vastaukset erilliseen tiedostoon haastattelukysymysten alle. Tällä tavalla vastauksia on helpompi tulkita ja vertailla keskenään, kun kaikki vastaukset ovat peräkkäin samassa tiedostossa. On myös helpompaa löytää vastauksista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia sekä esille nousseita teemoja.

Valitsimme opinnäytetyömme aineiston analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan erotella kolmeksi eri osa-alueeksi. Ensimmäinen osa-alue on aineiston pelkistäminen eli redusointi. Toinen on aineiston ryhmittely eli klusterointi. Kolmantena on teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Aineiston analyysi pyrkii tekemään aineistosta sellaisen kokonaisuuden, josta on mahdollista tehdä johtopäätöksiä sekä perusteltu tulkinta. (Puusa 2020, 148.)

5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Saimme opinnäytetyöllemme tutkimusluvan elokuussa 2022. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2021) mukaan tutkimusluvalla on tärkeä rooli tutkimuksessa eettisyyden näkökulmasta katsottuna. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkimuksessa on noudatettu tiedeyhteisölle tyypillisiä toimintatapoja, kuten rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tutkijat huomioivat toisten tutkijoiden tekemän työn ja viittaavat heidän julkaisuihinsa tarpeellisella tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeissa (2019, 7) määritellään, että tutkimuksessa on kunnioitettava ihmisen ihmisarvoa sekä itsemääräämisoikeutta. Lisäksi tutkijan on huolehdittava, ettei tutkimus aiheuta hankaluuksia tutkittavalle. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7.)

Tuomen ja Sarajärven (2018, 149) mukaan eettisyys tulee esiin tutkimuksen laadussa. Laadullinen tutkimus ei ole lähtökohtaisesti sama asia kuin laadukas

tutkimus. Tutkijan on pidettävä huolta, että tutkimus on tutkimussuunnitelmasta lähtien laadukkaasti tehty kokonaisuudessaan. Eettinen kestävyys on myös osa tutkimuksen luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149.)

Luotettavuuteen vaikuttaa vahvasti totuudellisuus ja objektiivisuus. Luotettavuudesta puhuttaessa on erotettava se puolueettomuudesta. Puolueettomuuteen vaikuttaa se, kuinka tutkija suhtautuu saamaansa tietoon haastateltavilta. Tutkija voi kuunnella haastateltavia niin, että yrittää suhtautua tietoon ilman omia ajatuksiaan, puolueettomasti. Toinen vaihtoehto on, että haastateltavien tiedot suodattuvat esimerkiksi tutkijan iän, sukupuolen, kansalaisuuden tai aseman kautta. Tällöin tutkimuksen tuloksiin sekoittuu muutakin kuin haastateltavien tietoja. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija tulkitsee tuloksia kuitenkin itse, jolloin on inhimillistä, että tulokset eivät ole voineet säilyä täysin samanlaisina. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 158, 160.)

Päiväkoti on toiselle meistä entuudestaan tuttu, mikä tarkoittaa, että myös varhaiskasvatuksen opettajat sekä lapset ovat osittain tuttuja. Tällä voi olla vaikutusta vastauksiin suhtautumisella, sillä tutkijat lukevat vastauksia kuitenkin oman viitekehýksensä läpi. Päiväkodin ja haastateltavien varhaiskasvatuksen opettajien ollessa tuttuja, on erittäin mahdollista, että vastauksiin suhtautuu eri tavalla kuin jos päiväkotia ja haastateltavat olisivat täysin tuntemattomia. Tämä saattaa näyttäytyä opinnäytetyön kannalta hyvänä asiana, koska taustatietoa päiväkodista on jo entuudestaan. Toisaalta se saattaa olla myös huono asia, sillä pyrkimys objektiivisuuteen on haastavaa toteuttaa käytännössä.

Hirsjärven ja Hurmeen (2014, 101) mukaan haastatteluissa täytyy huomioida haastateltavan oikeudet sekä muistaa, että haastattelija on vaitiolovelvollinen. Haastatteluissa noudatetaan etikettisääntöjä. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 101.) Haastattelumme oli puolistrukturoitu haastattelu, joka toteutettiin sähköpostin välityksellä. Tällä on vaikutusta luotettavuuteen, sillä tarkentavien kysymyksien esittäminen oli haastavampaa kuin kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa. Siksi on mahdollista, että omaa tulkintaamme esiintyy vastausten tulkinnessa. Olemme kuitenkin pyrkineet mahdollisimman oikeaan tulkintaan ja pitäytymään haastateltavien vastauksissa. Tutkimukseen osallistui ainoastaan viisi varhaiskasvatuksen opettajaa. Pienellä otoksella on vaikutusta luotettavuuteen,

sillä kaikki tutkimustulokset ovat peräisin vain viideltä varhaiskasvatuksen opettajalta, eivätkä siten ole yleistettävissä.

Haastattelun materiaali on ainoastaan meidän hallussamme ja käsittelemme sitä asianmukaisella tavalla. Materiaali poistetaan, kun opinnäytetyö on valmis. Haastatteluun vastaaminen tapahtui vapaaehtoisesti sekä anonymina siten, että ainoastaan tutkijat tietävät haastateltavien henkilöllisyyden. Haastateltavien anonymiteettiä suojellaksemme emme mainitse päiväkodin nimeä opinnäytetyössä. Haastateltavat eivät myöskään ole tunnistettavissa yksittäisistä vastauksista opinnäytetyön aineistossa.

Luotettavuuden ja eettisyyden pohtiminen opinnäytetyön eri vaiheissa on tärkeää. Teorian kohdalla on merkittävää kiinnittää huomiota aineiston ikään. Pääosin lähteemme ovat peräisin viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Mukaan mahtuu kuitenkin muutama sitä vanhempi lähde, joiden kohdalla olemme katsoneet, että tieto pitää paikkaansa yhä edelleen. Olemme olleet tarkkoja siitä, kenen teksteihin viittaamme, jotta joukkoon ei mahtuisi muiden kuin alan ammattilaisten tekstejä ja tutkittua tietoa. Luotettavuuden kannalta tämä on merkityksellistä.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Maahanmuuttajataustainen lapsi osana päiväkotiryhmää

Kaikki haastattelukysymyksiin vastanneista olivat sitä mieltä, että maahanmuuttajataustaisen lapsen ryhmään pääseminen ja kuuluminen alkaa jo ennen päiväkodin aloittamista. Tutustumiskäynnillä ja olemalla yhteydessä lapsen vanhempiin saadaan tietoa muun muassa lapsen taustasta, kielitaidosta, mielenkiinnonkohteista ja syömistottumuksista. Merkittävänä asiana pidettiin vanhemmille turvallisen olon luominen. Kun vanhemmat luottavat voivansa jättää lapsensa päivähoidon, turvallisuuden tunne välittyy myös lapselle.

Haastateltavat nostivat esiin kasvattajan läsnäolon merkityksen ryhmään pääsemisessä. Tärkeäksi koettiin lämmin suhtautuminen lapseen ja perheeseen, aikuisen sensitiivisyys, positiivinen vuorovaikutus, lapsen huomioiminen päivittäin samalla tavalla, esimerkiksi laululeikin avulla, sekä sylin ja lohdutuksen tarjoaminen.

Ryhmään kuulumista tuetaan siten, että aikuinen tekee lapsille olon, että kaikki kielet ja kulttuurit ovat arvokkaita; esim. ”Minä en osaa kiinaa, mutta on hienoa, että sinä osaat”. Lapsia voidaan pyytää myös opettamaan muille sanoja omalla kielellään.

Maahanmuuttajataustaisten lasten ryhmässä aloittamiseen liittyy kuitenkin haastateltavien mukaan myös haasteita. Haastateltavat mainitsivat haasteiksi huoltajien luku- ja kirjoitustaidottomuuden, kielitaidon puutteen ja sen, että huoltajien puhelinnumerot voivat olla vanhentuneita tai he eivät vastaa vieraaseen numeroon. Haasteiden vuoksi yhteydenpito ja tapaamisten sopiminen vie usein aikaa.

Useimmiten perheeseen ei saada yhteyttä, perhe ilmestyy mihin tahansa kellon aikaan, minä päivänä tahansa ja joskus jättää lapsen meille saman tien hoitoon ”minu täyty menä työ”, ilman ns. pehmeää laskua. Joskus mukana on lapsen isompi sisarus tulkkina, joskus

perheen kieli löytyy tulka-sovelluksesta, joskus vanhempi puhuu auttavasti suomea.

6.2 Kulttuurinen moninaisuus lapsiryhmässä

Haastateltavat kertoivat, että kulttuurinen moninaisuus otetaan huomioon ja tehdään näkyväksi lukemalla eri kulttuureista ja huomioimalla eri kulttuurien juhlat. Ruokavalioista ja ruokailutavoista on keskusteltu haastateltavien mukaan useimmissa ryhmissä, sillä ne herättävät keskustelua ruokapöydässä. Esimerkiksi jotkut eivät syö sikaa ja jotkut syövät puikoilla tai sormin.

Yksi haastateltavista mainitsee, että heidän ryhmässään suomalaiset lapset ovat vähemmistöä, joten monikulttuurisuus on arkipäivää ja erittäin näkyvää. Haastateltava kertoi, että kyseisessä ryhmässä on kieli- ja kulttuuriavustaja. Monikulttuurisuus näkyy päiväkodissa lasten lisäksi myös työntekijöiden keskuudessa. Kaksi haastateltavista mainitsi, että heidän ryhmissään on maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä, jotka ovat kertoneet lapsille heidän kotimaansa perinteistä. Osalla työntekijöistä kieli- ja kulttuuritausta on sama kuin joillakin ryhmän lapsista.

Haastateltavat toivat esille erilaisia tapoja, joiden avulla lapsille kerrotaan ja opetetaan eri kulttuureista. Kaikki haastateltavista mainitsivat kirjojen hyödyntämisen. Kirjastosta hankitaan kirjoja, joissa on eri kulttuurien kuvastoa ja arjen tilanteita. Lisäksi hyödynnetään myös Lukulumoa, josta voi kuunnella eri kielisiä satuja. Yksi haastateltavista kertoi, että heillä oli viime kaudella teemana kulttuurit.

Tutustuimme lasten perheen tai suvun kulttuureihin ja tapoihin. Matkustimme leikisti aina lentokoneella eri maahan, leimasimme passit ja jokainen sai sen maan lipun, johon oltiin matkustamassa. Lapset oli saaneet yhdessä vanhempien kanssa täyttää paperin, jossa kerrottiin omasta kulttuurista.

6.3 Kasvattajan rooli maahanmuuttajataustaisen lapsen kaveritaitojen ja leikin tukemisessa

Haastateltavat pitivät tärkeänä aikuisen mallintamista ja aktiivisesti leikeissä mukana olemista lasten vuorovaikutuksen ja ystävyyssuhteiden tukemisessa. Kaikki haastateltavat kokivat, että aikuisen tulisi olla leikissä mukana aina kun siihen on mahdollisuus. Aikuinen voi mallintaa, miten muita pyydetään leikkiin mukaan ja miten pyydetään anteeksi. Aikuinen järjestää leikkejä pienryhmissä ja huolehtii, ettei lapsi jää yksin. Kaksi haastateltavaa olivat sitä mieltä, että aikuisen tulee ohjata ja auttaa leikin valitsemisessa ja välillä myös päättää kaikkien lasten leikit ja leikkikaverit. Leikit kuitenkin valitaan lasten kiinnostuksen ja tarpeiden pohjalta. Yksi haastateltavista huomautti, että lapsen tulee antaa rauhassa katsoa ja tutustua tilanteeseen, eikä häntä voida pakottaa heti leikkiin. Esille nousi myös selkeän struktuurin vaikutus lapsen kaverisuhteisiin. Päivärytmin ja siirtymätilanteiden omaksuminen tukevat lapsen turvallisuuden tunnetta, mikä on yhteydessä kaverisuhteiden rakentumiseen.

Jos yhteistä kieltä ei ole lainkaan, kaveritaitoja voidaan haastateltavien mukaan tukea luomalla lämmin ja arvostava suhde lapseen, puuttamalla ristiriitaisiin ja ohjaamalla kädestä pitäen. Tärkeänä pidettiin myös toistoa eli sitä, että leikkejä toistetaan samanlaisina, jolloin lapsi oppii sanastoa pikkuhiljaa. Kaikki haastateltavista mainitsi kuvatuon käyttämisen. Se toimii apuvälineenä esimerkiksi tilanteiden sanoittamisessa ja sääntöjen laatimisessa yhdessä lasten kanssa.

Aikuinen järjestää myös tilanteita yhteiselle toiminnalle, joka ei välttämättä vaadi paljoakaan kielellistä osaamista.

Lapset kommunikoivat ja kaverustuvat usein ilman yhteistä kieltä, esim. sellaisten leikkien tai laulujen avulla, jotka kiinnostavat molempia.

Kasvattajan roolin ja merkityksen maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteissa haastateltavat kokivat samanlaisena kuin muidenkin lasten. Eräs haastateltavista kertoi, että heidän päiväkodissaan suomalaisilla lapsilla saattaa

olla jopa enemmän hankaluuksia kaverisuhteissa kuin maahanmuuttajataustaisilla lapsilla. Esimerkkeinä suomalaisten lasten kaverisuhteiden luomisen haasteista nostettiin perheen ongelmat, kielenkehityksen haasteet sekä kehitykselliset haasteet.

Kasvattajan rooli ja merkitys tässä on sama kuin kenen tahansa lapsen kanssa. Toiset tarvitsevat tukea enemmän kuin toiset.

Maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteiden rakentumisessa tarvitaan haastateltavien mukaan aikuisen sensitiivistä suhtautumista sekä kaveri- ja tunnetaitojen opettamista lapsille. Aikuinen voi myös auttaa saattamaan kavereina yhteen sopivia lapsia yhteisiin leikkeihin ja neuvoa muita lapsia auttamaan maahanmuuttajataustaista lasta ottamaan osaa leikkeihin. Mahdollistetaan myös samaa kieltä puhuvien lasten yhteinen leikki. Yksi haastateltavista huomautti, että kasvattajan tulee ensin tunnistaa omat asenteensa, jotta hän ei huomaamattaan esimerkiksi ohjaa aina vaan saman kulttuuritaustan omaavia lapsia leikkimään keskenään.

6.4 Haasteet maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteissa ja asenteet maahanmuuttajia kohtaan

Kaikki haastateltavista nostivat esiin yhteisen kielen puuttumisen, kun kysyimme haasteista maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteissa. Kun yhteistä kieltä ei ole, lapset alkavat helpommin satuttaa kaveria esimerkiksi tönimällä ja tuuppimalla. Näissä tilanteissa haastateltavat varhaiskasvatuksen opettajat ovat mallittaneet puhetta ja toimintaa sekä näyttäneet ja neuvoneet lapsille kuvien avulla, miten kaveriin saa ja ei saa koskea. Yksi opettajista huomautti, että suomalaisilla lapsilla esiintyy haasteita ihan yhtä lailla kuin maahanmuuttajataustaisillakin lapsilla.

Yksi haastateltavista koki suurimmaksi haasteeksi lapsen ryhmään pääsemiselle ja kaverisuhteiden solmimiselle vanhempien epäjohdonmukaisuuden. Erityisesti esille nostettiin se, että aikatauluista ei pidetä kiinni.

Vanhemmat eivät tuo lasta päiväkotiin, lapsi on epäsäännöllisesti paikalla tai tuodaan esimerkiksi vasta kello 11 ruokailemaan. Tällöin lapsella ei ole mahdollisuutta oppia suomenkieltä, toisten lasten leikkeihin pääseminen vaikeutuu, kaveruussuhteiden solmimisesta tulee vaikeampaa, lapsi ei opi päivärytmiä/rutiineja, on hämmentynyt kun ei tiedä mitä tapahtuu jne. Yksinkertaisesti sanottuna: varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet eivät voi toteutua jos siihen ei osallistuta.

Yhden ryhmän varhaiskasvatuksen opettajat kertoivat, että heidän ryhmässään ei kaverisuhteissa suoranaisia haasteita ole. Haasteita ehkäistään ryhmässä tukemalla leikkiä ja luomalla sille tilaa sekä aikaa. Opettajat mainitsivat, että yhteisen kielen puuttuessa leikki on yleensä lyhytkestoisempaa, jolloin varhaiskasvattajat ottavat osaa leikkiin tuomalla siihen mukaan uusia ideoita ja monipuolisuutta tehden samalla leikistä pitkäkestoisempaa. Saman ryhmän opettajat kertoivat myös, että heidän ryhmässään ei juurikaan arjessa näy minkäänlaisia asenteita maahanmuuttajataustaisia kohtaan vanhemmilta tai lapsilta. Opettajat mainitsivat, että asenteiden vähäisyys johtuu luultavasti maahanmuuttajataustaisten suuresta määrästä ja useista eri kulttuureista.

Joskus kuitenkin tulee vastaan rasistisia asenteita ja ennakkoluuloja, esim. kun ryhmän ovessa oli lappu, että päiväkodissamme on kihomatoja, suomalainen äiti osoitti ryhmän tumminta lasta ja totesi, että ”tollahan ne kuitenkin on”. Tähän työntekijä oli vastannut, että ”en saa kertoa teille toisten lasten yksityisasiota, mutta sen verran voin sanoa, että ei ole”.

Kukaan haastateltavista ei kokenut lapsilla olevan juurikaan negatiivista suhtautumista tai asenteita maahanmuuttajataustaisia kohtaan. Jos joitakin asenteita lapsilla on, ne ovat pääasiassa omaksuttu heitä kasvattavilta aikuisilta. Haastateltavien mukaan lapset eivät ihmettele esimerkiksi ihonväriä tai päähuiveja. Jos lapsi joskus sanoo, että ei halua leikkiä jonkun kanssa, niin yleensä se liittyy esimerkiksi tämän puutteellisiin leikkitaitoihin, ei taustaan.

Kommunikointi maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa koettiin haastavana ja resursseja kuluttavana. Toisaalta maahanmuuttajataustaisten lasten vanhempia myös puolustettiin ja nostettiin esiin henkilökunnan negatiivisia kommentteja.

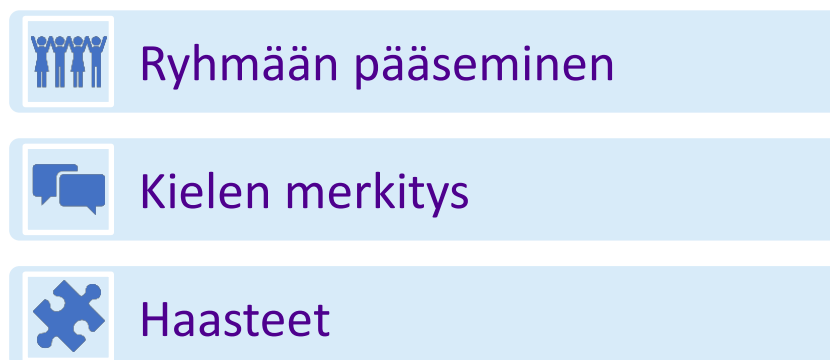
”no kun aina niillä on erilainen aikakäsitys” – voitaisiin mieluummin kertoa, miksi pitää olla ajoissa esim. retkipäivänä – lapsi pääsee mukaan retkelle”

”ei niillä ole kiinnostusta käyttää e-vaka-järjestelmää” – voi olla lukutaidottomuutta tai vaikeutta ymmärtää kirjallisia ohjeita

Osa haastateltavista nosti esiin myös henkilökunnan asenteet maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä sekä maahanmuuttajataustaisten lasten vanhempia kohtaan. Haastateltavat kertoivat, että joskus työntekijöiden keskuudessa esiintyy rasismia ja kulttuurit työyhteisön sisällä törmäävät. Tämä saattaa näkyä esimerkiksi mielipide-eroina muun muassa politiikasta tai arvoista.

6.5 Tulosten yhteenveto

Haastateltavien varhaiskasvatuksen opettajien vastauksissa oli paljon yhtäläisyyksiä ja usein esille nostettuja teemoja. Nämä pääteemat on koottu selkeyden vuoksi kuvioon 1.

KUVIO 1. Tulosten pääteemat

Ensimmäisenä pääteemana voidaan pitää ryhmään pääsemistä ja työntekijöiden tapoja auttaa lasta sekä vanhempia olemaan osa ryhmää. Vastauksissa korostuivat etenkin kohtaamisen, huomioimisen ja arvostuksen merkitys sekä turvallisen olon luominen koko perheelle.

Toisena usein esille nostettuna pääteemana voidaan pitää kielen merkitystä. Kielen merkitys nostettiin esille monissa vastauksissa, esimerkiksi leikkihetkiin ja haasteisiin liittyen. Haastateltavien mukaan kasvattajalla on merkittävä rooli maahanmuuttajataustaisten lasten kielen tukemisessa ja suomen kielen oppimisessa.

Kolmantena pääteemana, jossa haastateltavien vastaukset olivat melko yhteneväisiä, oli haasteet maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaidoissa. Eniten esiin nousi vanhempien kautta tulleet haasteet, kuten rasistiset asenteet ja kommentit sekä erilainen käsitys aikatauluista.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, kuinka maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitoja ja kaverisuhteiden syntymistä tuetaan varhaiskasvatuksessa. Haluamme haastattelujen avulla tuoda kasvattajan merkitystä esille maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisessa, ryhmään kiinnittymisessä sekä vuorovaikutustaidoissa. Maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisen edistämiseksi on hyvä, että he pääsee päiväkotiin. Päiväkodissa lapsiryhmään kuulumisen ja muihin lapsiin tutustuminen on kotoutumisen kannalta tärkeää (Kivijärvi 2020, 257).

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että maahanmuuttajataustaisten lasten ryhmään pääseminen ja kuulumisen alkavat jo ennen päivähoiton aloittamista. Haastateltavat nostivat esiin erityisesti sen, että vanhemmilla täytyy olla turvallinen olo, jotta he kokevat voivansa jättää lapsensa päiväkotiin. Kivijärven (2020, 258) mukaan kiinnostus ja kunnioitus toisia kieliä ja kulttuureja kohtaan auttaa varhaiskasvatuksen työntekijöitä perheen kohtaamisessa. Varhaiskasvattajien tietous voi auttaa yhteistyön tekemisessä perheen kanssa. Varhaiskasvattajien on hyvä keskustella perheen kanssa saadakseen tietää perheen tavoista ja arvoista. (Kivijärvi 2020, 258.)

Haastatteluiden vastauksista nousi esiin varhaiskasvattajien toiminnan merkitys maahanmuuttajataustaisten lasten ryhmään pääsemisessä. Merkittäväksi koettiin lasten huomioiminen, sensitiivinen kohtaaminen ja vuorovaikutukseen panostaminen sekä lasten että heidän perheidensä kanssa. Vastauksista nousi ajatus siitä, että kaikki lapset ovat yhtä arvokkaita riippumatta kieli- tai kulttuuritaustasta. Vastauksissa korostui eri kielten arvostaminen ja tätä kautta arvostuksen välittäminen myös lapsille. Maahanmuuttajataustaiset lapset pääsevät käyttämään sekä näyttämään muille omaa kieli- ja kulttuuritaustansa halutessaan. Myös Lampi ja Lehtonen (2022) tutkivat monikulttuurisuutta varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. He tulivat tutkimuksessaan siihen tulokseen, että varhaiskasvattajat pyrkivät ottamaan huomioon lasten kieli- ja kulttuuritaustat ja näin ollen lapsia kannustetaan myös käyttämään omaa kieltään leikkien, laulaen ja puhuen. (Lampi & Lehtonen 2022, 48). Tätä samaa

kannustamisesta ja arvostamisesta kumpuavaa kunnioitusta eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevia lapsia kohtaan näkyy myös meidän tutkimuksemme tuloksissa.

Monikulttuurisuus on haastateltavien mukaan näkyvää. Suomalaiset ovat joissakin ryhmissä vähemmistönä, joten maahanmuuttajataustaisia lapsia on paljon. Myös työyhteisöstä osa on maahanmuuttajataustaisia. Tämä vaikuttaa siihen, että erilaiset tavat ja kulttuurien kohtaamiset näkyvät varhaiskasvatuksen arjessa. Haastateltavat kertovat, että osa ryhmien maahanmuuttajataustaisista työntekijöistä omaa saman kieli- tai kulttuuritaustan kuin osa lapsista. Maahanmuuttajataustaiset työntekijät ovat päässeet jakamaan lapsille asioita myös omasta kulttuuristaan. Yksi haastateltava kertoi, että heidän ryhmässään työskentelee myös kieli- ja kulttuuriavustaja. Samankaltaisia tuloksia sai myös Ali-Hokka (2017, 41) siitä, kuinka maahanmuuttajataustaiset varhaiskasvattajat ovat kokeneet omasta äidinkielestään olleen apua maahanmuuttajataustaisten lasten tukemisessa. Etenkin silloin, kun lapsi ei vielä ole puhunut suomen kieltä. (Ali-Hokka 2017,41.)

Varhaiskasvatuksessa eri kulttuureihin ja niiden juhliin tutustutaan esimerkiksi lukemalla niistä. Jokainen haastateltavista mainitsi, että kirjat ovat yksi tapa, jolla monikulttuurisuutta sekä eri kieliä otetaan huomioon. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään, että varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan ja ollaan kiinnostuneita muista kulttuureista (Opetushallitus 2022, 32). Nykyään on mahdollista hyödyntää myös esimerkiksi Lukulumoa, jossa voi kuunnella eri kielillä satuja.

Kulttuurien moninaisuus näkyy haastateltavien mukaan myös erilaisissa arkisissa tilanteissa. Ruokailutilanteet ovat yksi, jonka he mainitsivat herättäneen keskustelua lasten kanssa. Maahanmuuttajataustaisilla lapsilla saattaa olla eri tapoja syödä. Puikoilla tai sormilla syöminen voi hämmentää muita lapsia. Vastauksista nousi esiin, että ruokailutilanteet ovat hetkiä, jolloin eri kulttuurit tulevat helposti esille ja puheeksi. Lapset luonnostaan ihmettelevät kaikkea uutta ja kyselevät avoimesti. Myös DivEd -hankkeen (2020) tutkimustuloksissa korostui samankaltaiset asiat, kuin haastateltavien vastauksissa. Lasten kanssa voidaan

tutustua eri kulttuurien juhliin, tutkia eri kulttuurien ruokailutapoja tai tutustua eri maiden sääolosuhteisiin. (DivEd -hanke 2020.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022) nostetaan esille kulttuurisen moninaisuuden näkeminen voimavarana. Tämä tarkoittaa sitä, että varhaiskasvatuksessa monikulttuurisuutta ja -kielisyyttä arvostetaan ja hyödynnetään. Kasvattajien tulee ymmärtää kielen merkitys lasten vuorovaikutuksessa ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Monikielisyys tehdään näkyväksi ja lapsia rohkaistaan kielen monipuoliseen käyttämiseen, sillä se tukee lasten kehitystä. (Opetushallitus 2022, 32–33.) Haastatteluvastauksista päätellen haastateltavat varhaiskasvatuksen opettajat pitävät kaikkia lapsia saman arvoisina ja näkevät monikulttuurisuuden rikkautena ja voimavarana. Vastauksissa nostettiin useampaan kertaan esiin se, kuinka kaikki lapset tarvitsevat yhtä lailla kasvattajan tukea ja kaikilla lapsilla esiintyy haasteita kaverisuhteissa. Maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteiden tukemista ei pidetty haastavampana kuin muidenkaan lasten, eikä heitä kohdella maahanmuuttajataustaisina vaan ihan vain lapsina.

Kaikki haastateltavista nostivat esille tapoja, joilla he tukevat lasten kieli- ja kulttuuritaustaa. Tämä kertoo siitä, että kielen merkitys muun muassa vuorovaikutustaidoissa ymmärretään ja monikielisyyttä hyödynnetään. Kielen merkitys nostettiin esiin useimmissa haastatteluvastauksissa, lähes jokaisen kysymyksen kohdalla, vaikka varsinaisesti kielen merkityksestä emme esittäneet kysymyksiä. Tärkeäksi koettiin sekä suomen kielen harjoittaminen että oman äidinkielen säilyttäminen ja tukeminen. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että lapset pääsevät leikkimään saman kielisten lasten kanssa. Kielitaidon tärkeydestä ja sen vahvistamisesta kirjoittaa Riikka Nurmi (2020) laatimassaan oppaassa mielenterveyden edistämiseen varhaiskasvatuksessa. Äidinkieli on merkittävä osa identiteettiä, joten on tärkeää, että lasten eri kielet tehdään näkyväksi ja kuuluvaksi varhaiskasvatuksessa. Lapsen tulee saada leikkiä ja oppia käyttäen omaa äidinkieltään ja hän voi myös opettaa omaa kieltään muille. Äidinkielen oppiminen ja vahvistaminen auttaa myös lasta suomen kielen oppimisessa. (Nurmi 2020, 8.)

Eriytyisen tärkeää on, että kielitaidosta riippumatta lapsi pystyy olemaan osallisena ryhmän toiminnassa. Kivijärvi (2020, 261) korostaa pienryhmien merkitystä, josta kirjoitimme teoriaosassa. Pienryhmä mahdollistaa vähällä kielitaidolla osallistumisen ja kasvattajalle leikin sanoittamisen ja ohjaamisen. (Kivijärvi 2020, 261.) Mättö (2020, 27) kirjoittaa siitä, miten musiikillinen toiminta on sellaista, johon pystyy osallistumaan riippumatta kielitaidosta. Vaikka lapsi ei osaisi kieltä, hän voi esimerkiksi soittaa, tanssia ja kuunnella musiikkia ja kokea sitä kautta onnistumisia ja osallisuutta. Musiikkileikit ovat tärkeitä myös kaveritaitojen kannalta, sillä niihin sisältyy usein paljon kosketusta ja vuorovaikutusta. (Mättö 2020, 27.) Haastatteluvastauksien perusteella varhaiskasvatuksen opettajat käyttävät edellä mainittuja menetelmiä kaveritaitojen ja leikkihetkien tukemisessa, kun yhteistä kieltä ei ole. Pienryhmät, laulut ja leikit, joissa aikuinen tukee ja ohjaa, mainittiin useampaan kertaan haastatteluvastauksissa. Aikuinen mahdollistaa sellaista toimintaa, jossa kielellistä osaamista ei vaadita.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on myös selvittää, onko maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteissa ja leikeissä haasteita. Tavoitteena on kartoittaa maahanmuuttajataustaisten lasten kohtaamien kaveripulmien, kuten kiusaamisen ja syrjinnän, ilmenemisen muotoja. Saimme haastatteluista vastauksia liittyen syihin haasteiden takana sekä lasten ja vanhempien asenteisiin. Haastatteluvastauksista voidaan päätellä, että tutkimuspäiväkodissa suurimmat haasteet kaverisuhteissa ja asenteet maahanmuuttajia kohtaan lähtevät vanhemmista. Maahanmuuttajataustaisten lasten vanhemmat eivät aina pidä kiinni aikatauluista ja lapset saatetaan esimerkiksi tuoda päiväkotiin yllättäen. Haastateltavien mukaan yhteisen kielen uupuminen ja näin ollen myös yhteistyön hankaluus ovat haasteita, joita varhaiskasvatuksessa koetaan. Melko samankaltaisia tuloksia sai myös Rintala (2013) tutkimuksessaan, jossa hän tutki kasvatuskumppanuutta maahanmuuttajataustaisten lasten vanhempien kanssa. Rintala (2013, 61) sai selville, että esimerkiksi yhteisen kielen puuttuminen tuottaa usein päänvaivaa varhaiskasvatuksen työntekijöille.

Suomalaisten lasten vanhemmat saattavat kommentoida negatiivisesti maahanmuuttajataustaisia lapsia. Lapset sen sijaan eivät kiinnitä negatiivisella

tavalla huomiota eri näköisiin ihmisiin tai erilaisiin tapoihin esimerkiksi ruokailuun liittyen. Lasten kesken haasteet liittyvät usein kielitaidon puutteeseen tai puutteellisiin leikkitaitoihin.

Samankaltaisia tuloksia maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteiden haasteista on saatu teoriaosassa esitellyssä MUCCA-hankkeessa. Kuusisto (2010) esittelee raportissaan hankkeen tuloksia syrjinnästä, kiusaamisesta ja ulossulkemisesta. Tuloksista selviää, että ulossulkemiseen ei useimmissa tapauksissa liity rasismia. Helpommin leikeistä ulkopuolelle jäävät sosiaalisesti kömpelöt lapset. Joissakin tapauksissa kielitaidottomuus on ollut ulossulkemisen syynä, mutta sujuvaa suomea puhuvat maahanmuuttajataustaiset lapset eivät juurikaan koe syrjintää. Sen sijaan vanhempien rasistiset asenteet heijastuvat lasten puheisiin ja toimintaan. Vanhemmat esittävät huolensa liittyen monikulttuurisuuteen suoraan henkilökunnalle esimerkiksi kertomalla, että heidän lapsensa ei saa leikkiä maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. (Kuusisto 2010, 50–51.)

MUCCA-hankkeen tutkimustuloksissa nousee kuitenkin syrjintä ja kiusaaminen vahvemmin esiin kuin meidän tutkimuksessamme. MUCCA-hankkeen tutkimuspäiväkodeissa lasten kerrotaan käyttävän sanaa ”mustalainen” somalitaustaisista lapsista puhuttaessa. Vaikka aikuiset eivät pidä rasismia yleisenä syynä sosiaaliselle ulossulkemiselle, joissakin tilanteissa ulossulkemisen taustalla on ollut lapsen ulkonäkö tai etninen tausta. (Kuusisto 2010, 50.) Meidän tutkimuksessamme korostettiin enemmän sitä, että lapset eivät sulje toisia ulkopuolelle ulkonäön tai taustan perusteella. Haastatteluvastausten perusteella tutkimuspäiväkodissa maahanmuuttajataustaisten lasten kiusaaminen ja syrjintä ei ole ongelma, eikä kiusaaminen kohdistu enempää maahanmuuttajataustaisiin lapsiin kuin kantasuomalaisiin lapsiin.

Haastatteluvastauksista kävi ilmi, että yhteisen kielen puuttuessa lapset saattavat satuttaa kaveriaan esimerkiksi tönien ja tuoppien. Paavolan ja Talibin (2010) mukaan lapsi saattaa käyttäytyä aggressiivisesti, jos hän jää ilman kavereita. Yleensä aggressiivisen käytöksen taustalla on lapsen kokema turvattomuus. Tällöin lapsi puolustautuu psyykkisin ja fyysisin tavoin. (Paavola & Talib 2010,

68.) Haastatteluvastausten perusteella voidaan todeta, että kiusaamistilanteissa aikuinen puuttuu tilanteeseen sekä ohjaa ja neuvoo lapselle sen, miten tulisi toimia ja miten toiseen saa koskea.

Koemme, että tutkimuksen tarkoitus ja tavoite toteutuivat ja saimme monipuolisia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen avulla saimme selville toimintatapoja ja työkaluja maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitojen tukemiseen varhaiskasvatuksessa, joita monikulttuuristen päiväkotien työntekijät voivat hyödyntää. Esiin nousi myös joitakin haasteita, joihin on tärkeää kiinnittää huomiota ja kehittää tapoja niiden vähentämiseksi. Tästä esimerkkinä on vanhempien rasistiset asenteet, joilla voi olla vaikutusta lapsiin.

8 POHDINTA

Meille oli alusta asti selvää, että opinnäytetyömme tulisi käsittelemään maahanmuuttajataustaisia lapsia. Rajasimme myöhemmin aiheen koskemaan nimenomaan maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitojen tukemista varhaiskasvatuksessa. Kumpikin meistä kiinnostui yhä enemmän monikulttuurisuudesta opintoihin sisältyvien harjoitteluiden aikana, joten aiheen valinta sujui melko luontevasti.

Opinnäytetyöprosessimme kesti noin vuoden verran. Sille aikavälille mahtui useita eri vaiheita. Välillä teimme erittäin aktiivisesti opinnäytetyötä eteenpäin, mutta toisinaan oli hiljaisempia vaiheita, jolloin opinnäytetyön eteneminen hidastui muiden opintojen vuoksi. Koemme positiiviseksi asiaksi sen, että olemme saaneet tehdä opinnäytetyötä omaan tahtiimme. Aihe on kuitenkin koko ajan kiinnostanut meitä, joten olemme halunneet tehdä opinnäytetyötä perusteellisesti parhaamme mukaan.

Opinnäytetyön haastatteluosuuteen liittyi joitakin haasteita. Tiesimme etukäteen, että syksy on kiireistä aikaa varhaiskasvatuksen opettajille, mutta haastatteluosuus oli sijoitettava lokakuulle, jotta saisimme opinnäytetyöprosessin tavoiteajassa päätökseen. Saimme palautetta varhaiskasvatuksen opettajilta suoraan sekä päiväkodin apulaisesimiehen kautta, että heillä on syksyllä paljon kiireitä. Saimme kuitenkin myös kuulla, että aihe kiinnostaa varhaiskasvatuksen opettajia kovasti ja he osallistuisivat mielellään, jos aikaa löytyisi. Ajankohdalla oli vaikutusta haastateltavien määrään, sillä joidenkin varhaiskasvatuksen opettajien aika ei riittänyt omien töiden lisäksi vielä haastatteluun vastaamiseen.

Pohdimme myös sitä, olisiko haastattelun sijoittaminen keväälle tuottanut laajempia vastauksia, sillä kevätkaudella kasvattajilla olisi ollut enemmän aikaa tutustua ryhmän uusiin lapsiin ja kehittää uusia menetelmiä ja toimintatapoja maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitojen tukemiseksi. Ymmärrämme täysin varhaiskasvatuksen opettajien kiireet ja ajankohdan hankaluuden. Tämä kuitenkin tuotti meille ongelmia opinnäytetyöprosessissa, koska emme päässeet etenemään ennen vastausten saamista. Muistutusviestien ja lisäajan antamisen

jälkeen saimme lopulta tarpeeksi vastauksia päästäksemme eteenpäin prosessissa.

Haastateltavat antoivat palautetta meille ajankohdan lisäksi laajoista kysymyksistä. Kysymysten laajuus toi lisähaasteita vastaamiseen, sillä aikaa vastaamiseen oli jo lähtökohtaisesti vähän ja ajankohta haastateltaville kiireinen. Pohdimme kysymyksiä laatiessa sitä, ovatko ne liian laajoja, mutta koimme, että laajemmilla kysymyksillä voisimme saada monipuolisempia vastauksia. Voi olla, että osa varhaiskasvatuksen opettajista jätti vastaamatta haastatteluun nimenomaan kysymysten laajuuden vuoksi. Tämä tietysti vaikutti vastauksien määrään ja sitä kautta tuloksiin. Pienen otannan vuoksi vastauksia ei voida yleistää. Tutkimuksissa, joissa on pieni otanta, täytyy ottaa huomioon, että ilmiöt eivät ole hävinneet, vaikka juuri meidän tutkimuksessamme ilmiö ei olisi tullut esiin.

Alkuperäinen suunnitelmamme oli haastatella varhaiskasvatuksen opettajia kasvotusten ja nauhoittaa haastattelut. Päädyimme sähköpostihaastatteluun tiukan aikataulun vuoksi. Kasvokkain toteutetulla haastattelulla saamamme vastaukset olisivat voineet olla vielä yksityiskohtaisempia, sillä molemmat osapuolet olisivat voineet tarvittaessa esittää tarkentavia kysymyksiä.

Tämä tutkimus toteutettiin päiväkodissa, jossa lähes puolet lapsista on maahanmuuttajataustaisia. Monikulttuurisuus on kyseisessä päiväkodissa arkipäivää ja erittäin näkyvää. Jos tutkimus toteutettaisiin erilaisessa tutkimusympäristössä, tulokset voisivat olla erilaisia. Tästä syystä ehdotuksemme jatkotutkimusaiheeksi ja tutkimuksen kehittämiseksi on se, että samankaltainen tutkimus toteutettaisiin pienessä kunnassa, jossa maahanmuuttajataustaisia lapsia on huomattavasti vähemmän tai heitä on vain jostain tietystä maasta. Tällainen tutkimusympäristö saattaisi vaikuttaa päiväkodissa ilmeneviin haasteisiin ja asenteisiin sekä lasten kaverisuhteiden muodostumiseen.

LÄHTEET

Abdullah, A. 2009. Multicultural Education in Early Childhood: Issues and Challenges. 1. painos. Hiroshima University. Viitattu 16.11.2022.
https://ir.lib.hiroshima-u.ac.jp/files/public/3/34324/20141016201741502784/JICE_12-1_159.pdf

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ali-Hokka, A. 2017. Maahanmuuttajataustaisten varhaiskasvattajien käsityksiä kulttuuri-identiteetistä ja kulttuurienvälisyydestä työelämän viitekehityksessä. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Boutte, G. 2008. Beyond the Illusion of Diversity: How Early Childhood Teachers Can Promote Social Justice. *The Social Studies*, 99 (4), 165–173.

Coplan, R. & Arbeau, K. 2009. Peer Interactions and Play in Early Childhood. Teoksessa Rubin, K., Bukowski, W. & Laursen, B. *Handbook of Peer Interactions, Relationships and Groups*. 1.painos. New York: The Guilford Press.

DivEd -hanke. 2020. Kulttuuritietoisuus. Viitattu 2.11.2022.
<https://dived.fi/kulttuuritietoisuus/>

Eerola-Pennanen, P. 2017. Kulttuurinen monimuotoisuus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P.(toim.) *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino Oy.

Eerola-Pennanen, P. 2020. Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L.(toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Euroopan parlamentti. 2020. Maahanmuuton syyt – Mikä saa ihmiset lähtemään kodeistaan? Viitattu 10.2.2022.
<https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/world/20200624STO81906/maahanmuuton-syyt-mika-saa-ihmiset-lahtemaan-kodeistaan>

Frisk, O. & Tulkki, H. 2005. Kulttuuriavain. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Gay, G. 2018. *Culturally Responsive Teaching: Theory, Research and Practice*. 3. painos. New York: Teachers College Press.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. *Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Hannukkala, M., Kosonen, S., Marjamäki, E. & Törrönen, S. 2015. *Lapsen mieli – Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan*. 2. painos. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino.

Helsingin kaupunki. n.d. Ota koppi -materiaali. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus. Viitattu 16.11.2022.

https://helsinkioppii.hel.fi/content/uploads/2022/01/helsinki_otakoppi_v3.pdf

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Juuti, P. & Puusa, A. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. 1. painos. Gaudeamus.

Kivijärvi, T. 2020. Vieras- ja monikielisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L.(toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuusisto, A. 2010. Kulttuurinen, kielellinen ja katsomuksellinen monimuotoisuus päiväkodissa: haasteita ja mahdollisuuksia. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Tutkimuksia 2010:3. Helsinki: Kopio Niini.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Viitattu 8.2.2022.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Lampi, L. & Lehtonen, A. 2022. Monikulttuurisuuden huomioiminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Laadullinen tapaustutkimus varhaiskasvatuksen opettajien ja esiopetuksen opettajien näkemyksistä. Kasvatustieteiden tiedekunta. Turun yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Laursen, B. & Pursell, G. 2009. Conflict in Peer Relationships. Teoksessa Rubin, K., Bukowski, W. & Laursen, B. Handbook of Peer Interactions, Relationships and Groups. 1. painos. New York: The Guilford Press.

Mättö, N. 2020. Musiikki mielen ja kielen taitojen tukena. Teoksessa Nurmi, R. Lapsen mieli, kieli ja kulttuuri. Opas mielenterveyden edistämiseen varhaiskasvatuksessa. 2. painos. Painotalo Plus Digital Oy.

Nurmi, R. 2020. Lapsen mieli, kieli ja kulttuuri. Opas mielenterveyden edistämiseen varhaiskasvatuksessa. 2. painos. Painotalo Plus Digital Oy.

Oksi-Walter, P., Roos, J. & Viertola-Cavallari, R. 2009. Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Kustannus Oy Arkki.

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Turenki: HansaPrint Oy.

Paavola, H. & Talib, M-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Puusa, A. 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. 1. painos. Gaudeamus.

Rintala, H-M. 2013. Päiväkodin työntekijöiden kokemuksia kasvatuskumppanuudesta maahanmuuttajaperheiden kanssa. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

Seppälä, T. 2011. Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma. Hyvinkää. Viitattu 15.11.2022. <https://www.hyvinkaa.fi/globalassets/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/liitteet/s2-opetussuunnitelma.pdf>

Smids, S. 2018. Maahanmuuttajavanhempien kokemuksista yhteistyöstä helsinkiläisten päiväkotien kanssa. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. 2002:9. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Helsinki: Edita Prima Oy.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2022. Maahanmuutto ja hyvinvointi. Viitattu 8.2.2022. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi>

Timonen, P. 2013. Maailman lapset – kaiken maailman lapsia? Varhaiskasvatuksen työntekijöiden asennoituminen päivähoidon monikulttuurisuuteen. Uskonnonpedagogiikka. Filosofinen tiedekunta. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Viitattu 8.11.2022. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Viitattu 26.10.2022. <https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. Viitattu 8.2.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

Miten maahanmuuttajataustaisten lasten ryhmään pääsemistä ja ryhmään kuulumista tuetaan?

Miten kulttuurinen moninaisuus otetaan huomioon ja tehdään näkyväksi lapsiryhmässä?

Miten lapsille kerrotaan ja opetetaan eri kulttuureista?

Miten maahanmuuttajataustaisen lapsen vuorovaikutusta ja ystävyysuhteita tuetaan?

Miten kaveritaitoja tuetaan, jos yhteistä kieltä ei ole lainkaan?

Millä tavoin leikkihetkiä ja leikkiin pääsemistä tuetaan?

Millaisena koet kasvattajan roolin ja merkityksen maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteiden rakentumisessa ja kehittämisessä?

Onko esiintynyt haasteita maahanmuuttajataustaisten lasten kaverisuhteissa? Millaisia? Miten haasteita käsitellään? Miten niitä ehkäistään?

Millaisia asenteita maahanmuuttajia kohtaan ilmennyt vanhemmilta, päiväkodin henkilökunnalta sekä muilta lapsilta?

Liite 2. Saatekirje

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössämme tutkimme sitä, kuinka varhaiskasvatuksessa tuetaan maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitoja sekä mitä haasteita kaverisuhteissa saattaa ilmetä. Lisäksi tutkimme kasvattajan roolia kaverisuhteiden rakentumisessa.

Tutkimuksemme tulokset julkaistaan niin, että yksittäiset vastaajat sekä tutkimuksen kohteena oleva päiväkoti pysyvät anonyymeina. Henkilökohtaiset tiedot jäävät ainoastaan tutkijoiden käytettäväksi.

Osallistumalla tutkimukseen voitte tuoda esille varhaiskasvatuksen merkityksen maahanmuuttajataustaisten lasten kaveritaitojen tukemisessa.

Toivomme, että lähettäisitte vastaukset sähköpostilla osoitteeseen saara.rekola@tuni.fi viimeistään 13.10.2022. Vastaamme mielellämme tarkentaviin kysymyksiin, jos sellaisia ilmenee.

Opinnäytetyömme ohjaaja on Kati Långsjö, kati.langsjo@tuni.fi

Ystävällisin terveisin,

Inka Haaparanta ja Saara Rekola